

Norske makteliter 2001 – 2011
En oppdatering av posisjonsutvalget i den norske
lederskapsundersøkelsen

Et forskningsbasert notat

Mari Teigen

Institutt for samfunnsforskning
Oslo 2012

© Institutt for samfunnsforskning 2012

Institutt for samfunnsforskning
Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo

Innledning

Dette notatet er utarbeidet på oppdrag for regjeringens likestillingsutvalg¹. Formålet med oppdateringen er å skaffe et datagrunnlag for beskrive utviklingen over tid over kvinner og menn i topposisjoner totalt og i ulike sektorer.² I tillegg tyder gjennomgangen av navnene i det oppdaterte eliteutvalget på at det er svært få personer med etnisk minoritetsbakgrunn.

Vi vil i det følgende først kort beskrive den norske eliten anno 2011. Utvalget er trukket på samme måte som eliteutvalgets posisjonsutvalg som ble trukket i 2000 av Statistisk sentralbyrå på oppdrag av Makt- og demokratiutredningen (se Holth og Prangerød 2001).

Eliteutvalget 2011

Samlet ser vi at en fjerdedel av eliteutvalget består av kvinner. Det er imidlertid en del variasjon i kjønnsfordeling mellom sektorene. Dette vil bli kommentert mer i detalj under. Det er også en del forskjeller i sektorenes størrelse. Dette avspeiler i stor grad sektorenes omfang i norsk samfunnsliv, samtidig som næringslivsutvalget er noe overrepresentert.

-
1. Mari Ommundsen har høsten 2011 vært engasjert som vitenskapelig assistent ved Institutt for samfunnsforskning for å oppdatere eliteutvalget etter samme utvalgsprosedyrer som eliteutvalget fra 2000/2001. Trygve Gulbrandsen ved ISF har bidratt med råd og kommentarer.
 2. Det ble også bedt om en beskrivelse av eliteutvalget i lys av alder, utdanning og innvandringsbakgrunn. Det finnes ikke lett tilgjengelig informasjon om slike forhold på virksomhetenes hjemmesider, det er derfor ikke mulig innenfor rammene av dette prosjektet å bringe til veie slik informasjon.

Tabell 1. Antall og prosent menn og kvinner fordelt på sektorer i 2011.

Sektor	Kvinner	%	Menn	%	Totalt
Forskning og høyere utdanning	46	35,4	84	64,6	130
Forsvaret ³	3	4	72	96	75
Forvaltningen	79	36,1	140	63,9	219
Kirken	27	22,1	95	77,9	122
Kultur	53	41,4	75	58,6	128
Media	30	23,4	98	76,6	128
Organisasjoner	54	24,8	164	75,2	218
Politi- og justisvesen	29	23,4	95	76,6	124
Politikk	106	40,8	154	59,2	260
Næringsliv	80	13,1	533	86,9	613
Total	507	25,1	1510	74,9	2017

Tabellen over gir en rangering av sektorene etter grad av mannsdominans hvor forsvaret og næringslivet peker seg ut med en særlig høy mannsdominans. Kirken, politi- og justisvesen, media og organisasjonene følger etter med en sterk mannsdominans på mellom 75 og 80 %. Deretter kommer forskning og høyere utdanning, forvaltning, politikk og kultur som de tilnærmet mest kjønnsbalanserte, med mellom 59 og 65 % menn. Samtlige eliteområder er mannsdominerte og det er kun politikk og kultur som faller innenfor den ofte definerte normen for kjønnsbalanse i Norge med en kjønnsfordeling innenfor et 40/60 prosentspenn.

Det er selvsagt en viss variasjon innenfor hver av sektorene, dette henger blant annet sammen med utvalgsriterier. Dette illustreres i noen grad for næringslivet. Næringslivsutvalget består av konsernledelsen og styreleder i alle selskap med 4000 ansatte og mer, og av daglig leder og styreleder i alle selskap med mellom 400 og 4000 ansatte. I virksomheter med 4000 ansatte og mer er det 17 % kvinner, mens det er 11,3 % kvinner i toppledelsen av virksomheter med mellom 400 og 4000 ansatte.

3. Oberster befinner seg på nivået under definisjon av eliteutvalget, som består av til sammen 178, hvorav 3 kvinner.

Tabell 2: Prosent menn fordelt på de ulike sektorene, rangert, 2011.

Sektor	Andel menn
Forsvaret	96
Næringslivet	87
Kirken	78
Politi- og justisvesen	77
Media	77
Organisasjoner	75
Forskning og høyere utdanning	65
Forvaltning	64
Politikk	59
Kultur	59
Total	75

Eliteutvalget 2001

Tabellen nedenfor viser fordelingen av kvinner og menn per sektor slik de ble kartlagt i forbindelse med Makt- og demokratiutredningens lederskapsundersøkelse i 2000/2001 (se Holth og Prangerød 2001).

Tabell 3: Antall og prosent menn og kvinner fordelt på sektorer i 2001.

Sektor	Kvinner	%	Menn	%	Totalt
Forskning og høyere utdanning	29	19,1	123	80,9	152
Forsvaret	0	0	80	100	80
Forvaltningen	41	19	175	81	216
Kirken	8	6,8	110	93,2	118
Kultur	53	33,3	106	66,7	159
Media	22	16,5	111	83,5	133
Organisasjoner	56	23,6	181	76,4	237
Politi- og justisvesen	15	9,8	138	90,2	153
Politikk	84	38,4	135	61,6	219
Næringsliv	20	4	482	96	502
Total	328	16,7	1641	83,3	1969

Eliteutvalget fra 2001 består av 17 prosent kvinner. Det er riktignok en del variasjon i kjønnsfordeling mellom sektorene. Det vil bli kommentert mer i detalj under. Det

er også en del forskjeller i sektorenes størrelse. Dette avspeiler i stor grad sektorenes omfang i norsk samfunnsliv, samtidig som næringslivsutvalget i noen grad er overrepresentert.

Den neste tabellen viser prosentfordelingen av menn rangert etter grad av mannsdominans.

Tabell 4: Prosent menn fordelt på de ulike sektorene, rangert, 2001.

Sektor	Andel menn
Forsvaret	100
Næringslivet	96
Kirken	93
Politi- og justisvesen	90
Media	84
Forvaltning	81
Forskning og høyere utdanning	81
Organisasjoner	75
Kultur	67
Politikk	62
Total	83

Forsvaret pekte seg i 2001 ut med total mannsdominans. Deretter er det til sammen tre sektorer hvor mannsdominansen er tilnærmet total, med mer enn 90 prosent menn på det øverste ledelsesnivået. Det er næringslivet, kirken og politi- og justisvesenet. Media, forvaltning og forskning har alle en mannsdominans på over 80 prosent. I organisasjonseliten er en fjerdedel kvinner. Det er bare kultur og politikk som nærmer seg det som kan omtales som kjønnsbalanserte, like fullt med en klar mannsdominans.

Endringer over en tiårsperiode

Denne tabellen viser prosent menn per sektor i 2001 og 2011, samt endring i prosentpoeng.

Tabell 5: Prosent menn fordelt på de ulike sektorene i eliteutvalget for 2001 og 2011.

Sektor	Menn 2001	Menn 2011	Endring prosentpoeng
Forskning og høyere utdanning	81	65	-16
Forsvaret	100	96	-4
Forvaltningen	81	64	-17
Kirken	93	78	-15
Kultur	67	59	-8
Media	84	77	-7
Organisasjoner	76	75	-1
Politi- og justisvesen	90	77	-13
Politikk	62	59	-3
Næringsliv	96	87	-9
Total	83	75	-7

Sammenligning av eliteutvalgene i 2001 og 2011 viser en tendens til at mannsdominansen reduseres, uten at det her er snakk om kraftige endringer. Det vil si at det fra 2001 til 2011 er en endring fra at mer enn fire av fem toppledere er menn til at tre av fire toppledere er menn. Det er imidlertid noen sektorer som peker seg ut ved at endringene har vært spesielt store. Dette gjelder forvaltningen, forskning og høyere utdanning og kirken, med en prosentvis endring på 15 prosentpoeng eller mer, etterfulgt av politi- og justisvesenet med en reduksjon av mannsdominansen på nærmere 14 prosentpoeng. Endringstakten er noe svakere innenfor kulturområdet, som riktignok også var det mest kjønnsbalanserte i 2001. Media er et annet felt med relativt beskjeden endring, det er interessant i og med at mannsdominansen her var relativt kraftig for ti år siden og er det altså fortsatt i dag. De svært beskjedne endringene i organisasjonseliten er også verdt å merke seg. I 2001 var mannsdominansen svakere i organisasjonseliten enn for eliten totalt, i 2011 ligger organisasjonseliten omtrent likt med gjennomsnittet for eliteutvalget. Næringslivseliten viser svak endring.

Blant de mest mannsdominerte sektorene er det med andre ord i forsvaret, media og næringslivet at bevegelsen i retning av redusert mannsdominans er svakest, mens mannsdominansen er tydeligere redusert i kirken og politi- og justisvesenet. Det er også grunn til å merke seg at kultur og politikk som er de mest kjønnsbalanserte sektorene, likevel er klart mannsdominerte med nær 60 prosent menn i toppstillinger.